

Fenerler idaresine verilecek tazminat karşılığının temin sureti hakkındaki 3302 sayılı kanunun 2 nci maddesi ile Bütçe kanunlarının bu baptaki maddelerinin tefsirine mahal olmadığı hakkında

(Resmî Gazete ile neşir ve ilâm: 8/VIII/1941 - Sayı: 4881)

**No.
1254**

3302 numaralı kanunun ikinci maddesinde «karşılığı 1937 senesi Bütçe kanununun üçüncü maddesinin son fıkrasında gösterilen menabiden veya Hazine bonosu verilerek temin edilmek suretile ve İcra Vekilleri Heyeti kararile Hazinenin ortaklığı bulunan şirketlere ait hisse senetlerini satın almağa Maliye vekili mezundur» denildiği gibi 1938 ve anı müteakip yıllar Bütçe kanunlarında «Hazinede mevcut millî esham ve tahvilât karşılık gösterilmek suretile temin olunacak krediler veya bunların satış bedellerile ve İcra Vekilleri Heyeti kararile bu kabîl şirketlere ait hisse senetlerini satın almağa Maliye vekili mezundur» hükmü mevzu bulunduğuna göre Hazinenin ortaklığı bulunan şirketlerdeki hisse senetlerinin Hazine tarafından yukarıda izah edildiği şekilde mubayaası için ayrıca kanunî bir mezuniyet ve tahsisat istihsaline lüzum görülmemektedir.

Zira şirket heyeti umumiyesince şirket mevcudatının toptan satışına karar verilmesi halinde şirket matlubat ve düyunatına nazaran mevcudata takdir edilecek bedelin ve şirketi hisse senetleri temsil ettiğine nazaran bunlara isabet edecek kıymetin Hazinece tesviyesi suretile yapılacak muamele şirket hisse senetlerini ve binnetice şirket mevcudatını mubayaayı ifade edeceğine binaen ve yukarıda zikrolunan kanunî hükümler İcra Vekilleri Heyeti kararile bu mubayaanın Maliye vekili tarafından ifasını âmir bulunduğundan ve tahsisat istihsaline de bu baptaki kanun maddelerinde iştirâ bedelinin tesviyesi için muayyen membalar gösterilmesi sebebiyle lüzum görülmediğinden ve hisse senetlerinin de İcra Vekilleri Heyeti kararile Maliye vekili tarafından mubayaası salâhiyeti tasrih kılındığından, tasfiyeyi bir an evvel ikmal ve tasfiyenin devamı halinde tediye edilecek tasfiye masraflarından Hazineye isabet edecek masraf miktarını bertaraf etmek maksadile yapılmak istenildiği anlaşılan bu muamelenin ifası İcra Vekilleri Heyeti kararile Maliye vekâletinin salâhiyeti dahilinde bulunduğundan maddelerin tefsirine mahal olmadığına karar verilmiştir *(Cilt: 20 - Sayfa: 30,59)*.

4 ağustos 1941

Kır, çarşı ve mahallât bekçilerinin Memurin muhakematı kanunu hükümlerine tâbi olup olmadıklarının tefsirine mahal olmadığı hakkında

(Resmî Gazete ile neşir ve ilâm: 13/VIII/1941 - Sayı: 4885) .

**No.
1255**

Mardin mebusu Edip Erginin, Memurin muhakematı kanunu hükümlerine

nazaran hangi vazife sahiplerinin memurun muhakematı hükümlerine tâbi tutulacaklarının tefsiri hakkındaki tavrı üzerine Dahiliye encümeni tarafından yazılan aşağıdaki mazbata tasvip edilmiştir (*Cilt: 15 - Sayfa : 54 ve Cilt: 20 - Sayfa: 62,67,76*).

8 ağustos 1941

DAHİLİYE ENCÜMENİ MAZBATASI

Memurin muhakemat kanunu hükümlerine nazaran hangi vazife sahiplerinin bu kanun hükümlerine tâbi tutulacaklarının tesbit edilmesine dair Mardin mebusu Edib Ergin tarafından Yüksek Reisliğe takdim edilen tefsir talebi ve Adliye encümeninin bu hususa ait mazbatası encümenimize tevdi kılınmış olduğundan okundu ve tefsir talebini icabettiren sebebin «Kır, çarşı ve mahallât bekçileri, memuru tarif eden 788 numaralı kanunun birinci maddesinin dairesi şümulünden hariç ve hususî kanunlarına göre zabıtai mahalliyyenin tahtı nezaretinde olup zabıtai mâniya ve Adliye vazifesinde ona muavenetle mükellef ve işbu vezâifin ifası sırasında yalnız jandarma ve polis haiz olduğu salâhiyeti haiz olmalarına mebni bu vazifelerinden mümbais veya vazifelerinin ifası sırasında hâdis olan suçlardan dolayı ilk takibatın icrasında umumî hükümler tatbik olunup Memurin muhakemat kanununun 4 ncü maddesindeki istisnâî hüküm eari olamayacağına» dair 18 mart 1940 tarihinde ittihaz edilmiş bulunan tevhibi içtihat kararı olduğu anlaşıldıktan sonra mesele müzakere olundu. Şöyle ki:

1 - Kır bekçileri kanunu ile çarşı ve mahallât bekçileri kanununu ayrı ayrı tetkik eden encümenimiz, her iki kısım bekçilerin vazife yaparken veyahut yaptıkları vazifeden dolayı haklarında takibat icrasının Memurin muhakemat kanunu hükümlerile hudutlanmış olduğu kanaatini hâsıl etmiştir. Çünkü:

Kır bekçileri kanununun 4 ncü maddesinde aynen «Kır bekçileri jandarma zabıtlarının tahtı nezaretinde olup jandarma efradı derecesinde zabıtai mâniya ve adliye vazifesile mükellef» oldukları tasrih edilmiş olup yoksa «yalnız jandarmanın malik olduğu salâhiyeti haiz» buldukları beyanile iktifa edilmiş değildir. Herhangi bir vazifenin mukabilinde mutlak bir hakkın

mevduiyeti hukukun değişmez prensiplerinden olduğu göz önünde tutulacak olur ise; silâhını istimal eden jandarma efradı hakkında tatbik edilen Memurin muhakemat kanunu hükümlerinin, aynı şekilde silâhını kullanmış bulunan kır bekçisi hakkında da tatbik edilmesi, kanunî bir lüzum olduğunu reddetmek imkânsızdır.

Çarşı ve mahallât bekçileri kanununun 4 ncü maddesinde dahi aynen «bekçilerin, zabıtai mâniya ve adliye vazifelerini ifa sırasında polis malik olduğu hukuk ve salâhiyeti haiz» buldukları musarrah olup yoksa «yalnız polisin malik olduğu salâhiyeti haiz» oldukları zikredilmekle iktifa edilmiş değildir. Bu sebeplerdir ki, kanunun verdiği salâhiyete istinaden silâhını bir polis gibi istimal eden bekçiler hakkında yapılacak ceza takibatının, bir polis hakkında tatbik edilen kanun hükümleri dairesinde yapılması, kanunun bekçiler için tanıdığı bir hak olduğu aşikârdır. Gerçi; Adliye encümeni mazbatasında bu hakkın «zabıtai mâniya ve adliye vazifelerini ifa sırasında suçluları yakalamak, lüzumunda silâh kullanmak, suçun izlerini ve delillerini tesbit bakımından icabeden tedbirleri ittihaz etmek» gibi işlerden ibaret olduğu beyan edilmekte ise de; hakikatte bu işler polisin haiz olduğu hukuk arasında sayılmaz. Çünkü hukuk mefhumunda irade ve muhayyerlik mündemiçtir; hak sahibi ister ise o hakkı kullanır, diler ise o haktan feragat edebilir. Halbuki, bekçilerin bir suçluyu yakalamaktan veyahut bir suçun delillerini toplamaktan feragat etmeleri tasavvur olunamaz.

Binaenaleyh, bu işler, polisin ifa edeceği vazifeyi ve istimal edeceği salâhiyeti ifade eder. Bu sebeplerdir ki «polisin haiz olduğu hukuk» tabirinden kanunun kasdettiği mâna, gerek ceza ve usul kanunlarında ve gerek idare kanunlarında zabıta otoritesine taallük eden sübjek-

tif hükümlere matuf olduğu tereddüt kabul etmez hakayıktandır.

2 - Belediye memurları, Memurin kanununun birinci maddesindeki tarife dahil olmadığı halde Memurin muhakemat kanunu hükümlerine tâbi tutuldukları sadedinde teklif sahibinin ileri sürmüş olduğu delil tahlil edilerek, tevhidî içtihat kararının müstenit bulunduğu «kır ve çarşı ve mahallât bekçileri, Memurin kanununun birinci maddesinin şümulü dairesinden hariç oldukları için Memurin muhakemat kanunu hükümlerinin tatbikından da hariç tutulmaları icabedeceğine» dair sebebin, kanunî esasata tetabuk etmemekte olduğuna bir işaret olarak irae kılındığı neticesine varılmıştır. Çünkü:

Memurin muhakemat kanunu hükümlerinin, yalnız Memurin kanununun birinci maddesinde tarif edilenlere münhasır olmayıp tarihten hariç bulunanlar hakkında dahi tatbik edilebileceği, Belediye kanununun bu açık hükmü ile takviye edilmiş bulunduğu şüphesizdir. Hususile belediye memurları arasında intihap ile seçilmiş reis ve azanın mevcudiyeti, Belediye kanununa bu yolda bir hüküm derecini mucip kılan diğer müstakil bir sebep teşkil eder.

3 - Memurin muhakemat kanununun 1330 (1914) senesinde ve Memurin kanunu 1926 senesinde tedvin edilmiş olup bir kanunun, kendisinden on iki sene sonra neşredilecek olan diğer bir kanun muhtevasının kendi hükümleri üzerinde tesir bırakacağını derpiş ederek bu tesiri karşılayacak hükümleri ihtiva etmesi ihtimali tasavvur olunamryacağı tabiidir. Kaldı ki; âmme hizmeti memurlarından oldukları halde haklarında Memurin muhakemat kanunu hükümlerinin tatbik edilmemesi matlup olanlar var ise ancak bunlar hakkında hususî kanunlarına bu yolda istisnaî hüküm konulabileceği bedihidir. Nitekim; Millî korunma kanununun «bu kanuna göre tanzif olunan memur ve müstahdemlerin bu kanunun tatbiki dolayısıyla işledikleri suçlardan dolayı haklarında yapılacak cezaî takiplerde Memurin muhakematına dair kanun hükümleri tatbik edilmez» hükmünü ihtiva eden 64 nû maddesi, bu esasın kanunla müeyyet bir bürhandır.

Bundan başka; çiftçi mahsullerinin korunması hakkındaki kanun lâyihasını tetkik ederken Adliye encümeni, bekçiler hakkında Memu-

rin muhakemat kanunu hükümlerinin tatbik edilmemesi eihetini iltizam ettiği için lâyihaın 23 nû maddesine «Bu kanun ile vazifedar olanların suçlarından dolayı haklarında takibat ierası, Memurin muhakemat kanununa tâbi değildir» hükmünü koymuş iken; lâyihayı son olarak tetkik eden Muvakkat encümen bu eiheti iltizam etmediği içindir ki; lâyihadan bu hükmü ihtiva eden fıkrayı tamamen çıkarmış ve Yüksek Meclis dahi lâyihayı bu suretle kabul etmiştir. Bu son taknin vaziyeti de, bekçiler hakkında Memurin muhakemat kanunu hükümlerinin tatbik edilmesi hükmünü teyit edici bir katiyet arzeder.

4 - Memurin muhakemat kanununun neşri tarihinde hangi vazife sahiplerinin «Memur» mefumu içinde ifade ve ihata edilmiş olduğunu tayin etmek için o tarihten beri cereyan eden tatbikat ve kanunî mevzuat dahi tetkik ve 1334 (1918) tarihinde kanunları tefsir etmek salâhiyeti kendi teşekküllerine mevdu bulunan Şûrayı devlerin 3 eylül 1334 (1918) tarihli takvini vakayide neşredilen tefsirine ittıla hâsıl edildi. Bu tefsirde; «Umuru Hükûmete ait muamelâtı asaleten veya vekâleten gerek maaş gerek ücret olarak veya mülâzemet suretile bilâ maaş veya hiç bir ücret almaksızın ifa ile mü kellef olan kimselerin cümlesi memur olup bunların sıfatlarını tayin eden eihet, sureti tanzifleri değil; ifa ettikleri vazife olduğundan herhangi sınıftan olursa olsunlar Memurin muhakemat kanunu hükümlerine tâbi buldukları» esası tesbit edilmiştir.

5 - Büyük Millet Meclisinin, Memurin kanununun tedvininden sonra ittihaz etmiş olduğu 10 nisan 1930 tarihli ve 556 numaralı kararın müstenidi olan Memurin encümeni mazbatası dahi; ceza takibatında memurun şümulü dairesini tamamilen açıklamıştır. Bu mazbatada; «558 numaralı kanun mucbince hususî müessesat memurları gibi muameleye tâbi bulunan Tütün inhisar idaresi memurlarının vazifelerinden mütevellit veya vazifelerini ifa sırasında hâdis suçlarından dolayı haklarında Memurin muhakemat kanunu ahkâmı cari olup olmyacağına tefsir tarikiyle halli talep edildiği eihetle Memurin kanunundaki tarifin, o kanuna göre Devlet memuru olacaklarda aranılması lâzım gelen hususî vasıfları tayin ve bunların yine o kanuna göre haiz olacakları hukuk ve sa-

lâhiyeti tahdît maksadile yapılmış olup umumî ve şamil bir manaya göre âmme hizmetlerinden herhangi birini ifa ile mükellef olanlara «Memurin» denileceği ve hususî kanunlarla Devlet işlerinde kullanılan müstahdemlere de memur hukuk ve vecaibinin teşmil edileceği tasrih edilmiş bulunmaktadır ki; jandarma efradı derecesinde zabıta vazifesile mükellef oldukları Kır beğçileri kanununda ve polisin malik olduğu hukuk ve salâhiyeti haiz buldukları mahallât beğçileri kanununda sarahaten yazılı olan kır ve mahallât beğçilerinin, Memurin muhakemat kanunu hükümlerinden hariç tutulması.

na işbu tefsir kararı hiç bir suretle imkân bırakamaz. Binaenaleyh:

«Ceza tatbikatında» hangi vazife sahiplerinin memur telâkki edileceği hususunda Adliye encümeni ile mütteefik olan encümenimiz, «Ceza tatbikatında» dahi aynen ve tamamen o vazife sahiplerinin memur addedilmeleri ve binaenaleyh haklarında Memurin muhakemat kanunu hükümlerinin tatbik olunması, mevcut kanunî mevzuat ve tefsiri mukarrerat hükümleri icabından bulunduğundan bu hususta yeni bir tefsire mahal olmadığına ittifakla karar vermiştir.

Tasarruf bonoları hasılatının Millî Müdafaa hizmetlerine tahsisat kaydi için bir kanun tedvinine lüzum olmadığı hakkında

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı: 18/VIII/1941 - Sayı: 4889)

No.
1256

Tasarruf bonoları ihracına dair olan 4058 sayılı kanunun beşinci maddesi (Tasarruf bonolarının hasılatı Amortisman sandığınca Hazineye devredilir. Bu hasılat Hazinece Millî Müdafaa hizmetlerine müteallik fevkalâde tahsisata karşılık olmak üzere irat kaydolunur) demektedir olup buna nazaran bu bonolar hasılatının, Millî Müdafaa hizmetlerine karşılık olmak üzere irat kaydolunacağı zikredilmek suretile, tahsis eiheti tayin edilmiş bulunmaktadır.

Bu gibi fevkalâde tahsisat itasını mutazammın kanunlarda, elde edilecek mebalîğin bir taraftan irat ve diğer taraftan Millî Müdafaa bütçesine tahsisat kaydedileceği gösterilerek berayi tahsis ayrı bir kanun tedvini cihetine gidilmemekte ve yukarıda yazılı beşinci madde ise (Bonolar hasılının Millî Müdafaa hizmetlerine müteallik fevkalâde tahsisata karşılık) olacağını vazıhan ifade etmekte olmasına göre bunu temin için yeni bir kanun tedvinine ve hüküm vazına ihtiyaç olmadığına karar verilmiştir *(Cilt:20 - Sayıfa: 66,96,116)*.

11 ağustos 1941